

IV. CRITICĂ ȘI BIBLIOGRAFIE

DJORDJE SP. RADOJIČIĆ, *Развојни лук старе српске књижевности. Текстови и коментари*, Matica Srpska, Senta, 1962, 306 p.

Intitulată sugestiv *Traectoria dezvoltării literaturii vechi sîrbești*, această carte înmănușiază peste 70 de texte alese din literatura veche sîrbă, între secolele IX—XVIII, cu comentariile și studiile eminentului cunoscător al acestor texte, academicianul Djordje Spasojević Radojičić, publicate cu începere din 1958 în revistele «Delo» «Književnost», «Letopis Matice Srpske» ș.a.

La reeditarea contribuțiilor sale în această carte, autorul a adus unele precizări și completări, ținînd seama de părerile criticilor, precum și de datele noi scoase la iveală între timp.

Aceste contribuții stau la baza sintezei despre dezvoltarea literaturii vechi sîrbești, care se publică în primele 43 de pagini ale volumului. De aci reies trăsăturile generale ale „traectoriei dezvoltării” pe care o urmează literatura sîrbă. Ascensiunea ei merge paralel cu dezvoltarea feudalismului, adică ea este un apanaj al nobilimii. În legătură cu aceasta se dă o privire asupra apariției și dezvoltării scrisului glagolitic și a celui chirilic, se arată importanța primelor cărți sîrbești, cum sînt *Evangeliarul* de la Xilurg (Athos) și „Zbornikul” lui Klotz. În secolele X—XII influența bogomilismului face ca procesul de ascensiune să încetineze. În secolul al XIII-lea, respectiv în perioada Nemanizilor, literatura sîrbă își continuă ascensiunea fiind strîns legată de virfurile feudale. Prin orașele de pe litoralul Adriaticii pătrund acum și unele opere ale literaturii universale (Povestirea despre India, Alexandria, Povestea lui Tristan etc.). Unul dintre principalii reprezentanți ai literaturii sîrbe în această vreme, Sava Nemanjić, cunoaște opera armeanului Șota Rustaveli. Literatura sîrbă veche atinge culmea dezvoltării în vremea țaratului lui Dușan, pentru ca după catastrofa de la Kosovo ea să urmeze o traectorie în jos. Aria geografică se deplasează înspre nord, atîngînd aici și nordul Dunării prin Nicodim de la Tismana. De literatură se ocupă acum simplii stăpîni feudali. Cu școala de la Ravanița, al cărei reprezentant de seamă este Constantin Filosoful, literatura cultă se apropie de cea populară, de care se separase o dată cu dezvoltarea feudalismului. În cea de a doua parte a sec. al XV-lea și în secolul următor se dezvoltă literatura „dintre Kosovo și Rila” — cum îi spune autorul, socotind-o caracteristică pentru această zonă. În această vreme literatura pătrunde pînă în rîndurile păturii negustorești și orășenești în general. În secolele XVII și XVIII curba coboară mai departe pînă ce literatura se identifică cu creația populară.

O serie de texte care ilustrează evoluția literaturii sîrbe vechi sînt alcătuite în versuri, cum este traducerea unei poezii, a Casiei, poetă bizantină din sec. IX, apoi versurile unui discipol al lui Climent de Ohrida din prima parte a sec. X. Dintre textele socotite ca „primele însemnări autobiografice” se dă și acela al lui Ștefan Dușan în care el menționează participarea domnului Munteniei, Ioan sau Ivanco Basarab, la lupta de la Velbujd, în 1330 (p. 66). Sînt interesante „însemnările întîmplătoare” ale copiștilor și cititorilor, păstrate pe filele cărților vechi. În una autorul anonim dorește izbîndă lui Iancu de Hunedoara și lui Skanderbeg: „Doamne și stăpîne, ajută-i lui Iancu și nimicește-i, doamne, pe turci”. La fel: „Doamne, ajută-i lui Scander și nimicește-i, doamne, pe turcii lui Amurat”. (p. 93). O altă mențiune a lui Iancu se găsește printre „conceptele de scrisori”: „Către prea înțeleptul și prea nobilul și distinsul și de la Dumnezeu înzestratului voievod Iancul (= vojvodu Jankulu) domnul despot Djurdj. Pentru unguri și turci...” (p. 137). În însemnările scurte ale cronicarilor din perioada 1355—1699 se găsesc știri referitoare la țara noastră. Astfel, se nota în 1386 că turcii au năvălit cu război „la Kosovo și la Ungrovlahi și iarăși cu apusenii pe riul Rosita la Nicopole...” (p. 149). Iar „În anul 6903 (= 1395) Mircea voievodul valah îl zdrobi pe împăratul Paiazit(sic) la Rovine și pieri acolo Marko Kraljević și Konstantin Zegligovac (= Dragaș)”. Gheorghe Doja este cunoscut sub numele de Secula: